

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Ципіної Діани Савеліївни
«Формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів
в умовах магістерської підготовки», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок з планами відповідних галузей науки та народного господарства

Однією з особливостей формування професійної компетентності сучасних менеджерів є необхідність розвитку їх риторичних здібностей, адже вони керують людьми у процесі виробництва. Від керівних кадрів вимагаються фундаментальні знання не лише у галузі управлінських дисциплін, але й у сфері професійно-риторичної компетентності. Менеджер сучасної генерації – це керівник-лідер, який забезпечує ефективну господарську діяльність через активізацію людського фактора шляхом прийняття відповідних управлінських рішень. При цьому він має бути не лише ефективним організатором виробничого процесу, а й умілим оратором, який може переконати своїх підлеглих, повести їх за собою, «запалити вогник ентузіазму». Ці менеджерські якості формуються шляхом вивчення теорії та практики риторики, яка покликана надати майбутнім керівникам можливість ефективно впливати на колективи людей відповідними методами.

Риторична компетентність (РК) є важливим ресурсом ефективного управління, універсальною регуляторною системою комунікативної поведінки та відносин між людьми у процесі виробництва. Це положення доводить необхідність підвищення риторичної компетентності (РК) майбутніх менеджерів на основі формування досвіду риторичної діяльності як освітнього результату. Незважаючи на значну кількість наукових робіт, проблема формування РК майбутніх менеджерів в умовах магістерської підготовки не отримала достатнього висвітлення у педагогічній науці, актуальним залишається виконання відповідного системного педагогічного дослідження.

*Вх. № 107-38/12
в.з. М.С. 2016р.*

Ця особливість вимагає від педагогічної науки удосконалення навчального процесу на основі розробки дидактичних методів, форм і засобів формування та розвитку риторичної компетентності фахівців. Дана дисертаційна робота виконана автором як відповідь на цей суспільний запит відповідно до тематичного плану наукових досліджень Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця в рамках комплексної наукової теми № 40/ 2015-2016 «Планування, моніторинг, самооцінка діяльності і розвитку вищого навчального закладу» (державний реєстраційний № 0115U002377).

Проведений дисертантом аналіз традиційних методичних систем риторичної підготовки майбутніх менеджерів дозволив виявити низку суперечностей, що обумовили проблему дослідження і в єдності зумовлюють актуальність обраної теми.

2. Найбільш вагомими науковими результатами, які містяться в дисертації

Дисертантом одержано такі наукові результати:

1) обґрунтовано модель формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів в умовах магістратури (концептуально-діагностичний, змістовий, процесуальний, контрольний блоки);

2) розроблено педагогічну технологію формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів в умовах магістерської підготовки (мотиваційно-цільовий, когнітивно-орієнтувальний, діяльнісно-операційний, оцінно-корекційний етапи);

3) уточнено структуру риторичної компетентності менеджера (мотиваційний, концептуально-когнітивний; комунікативно-діяльнісний; рефлексивний компоненти);

4) подальшого розвитку набули специфічні принципи формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів (риторизації професійної підготовки, ідеаловідповідності, гармонізуючого діалогу та ін.).

Відмінними ознаками, що свідчать про наукову новизну розроблених автором теоретико-методичних положень є: використання компетентнісного

підходу щодо розвитку риторичної компетентності майбутніх менеджерів, покорова інформаційно-методична підтримка у вигляді розроблених адаптованих евристичних прийомів та довідкової інформації.

3. Ступінь обґрунтованості використаних методів, отриманих результатів і положень дисертації, їх достовірність

Для обґрунтованого визначення проблеми дослідження автором проведено ретельний аналіз сучасного стану розвитку риторичної компетентності майбутніх менеджерів на прикладі спеціальності «Менеджмент зовнішньо-економічної діяльності». Не викликає заперечень визначений автором апарат дослідження: об'єкт, предмет і мета знайшли своє відображення в розроблених автором гіпотезі та завданнях дослідження.

На підґрунті з'ясованих теоретичних і методичних засад проблеми дослідження у дисертаційній роботі ставиться за мету теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка ефективності педагогічної технології формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів в умовах магістерської підготовки.

Мета дослідження обґрунтовується загальною гіпотезою. Д. С. Ципіна справедливо вважає, що підвищенню рівня сформованості риторичної компетентності майбутніх менеджерів сприятиме впровадження в процес їхньої професійної підготовки педагогічної технології, розробленої на основі моделі формування риторичної компетентності, провідною ознакою якої є поетапне засвоєння досвіду риторичної діяльності.

Проведений аналіз джерельної бази та професійної діяльності менеджера допоміг Д.С.Ципіній з'ясувати сутність та багатовимірність досліджуваного феномену «риторична компетентність менеджера» як інтегративної характеристики особистості, визначити її структуру (мотиваційний, концептуально-когнітивний, комунікативно-діяльнісний, рефлексивний компоненти), а також рівні розвиненості, що виявляється в готовності до ефективної риторичної діяльності. Насамперед, уточнено критерії та показники

сформованості РК майбутніх менеджерів, серед яких виділено: знаннєвий; мовно-мовленнєвий; суб'єктний (із набуттям досвіду риторичної діяльності).

Грунтуючись на розроблених концептуальних положеннях щодо сутності та структури риторичної компетентності менеджерів, ідеях системного, компетентнісного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного та інших підходів, автором визначено систему особливостей процесу формування РК майбутніх менеджерів, які можна розглядати як відповідні педагогічні умови: поетапне засвоєння досвіду риторичної діяльності; риторизація професійної підготовки; інтеграція змісту формування риторичної компетентності зі змістом дисциплін професійної підготовки магістрів напряму «Менеджмент» та ін.

Проведений аспектний аналіз дослідження з використанням методів моделювання дозволив автору теоретично обґрунтувати і розробити модель формування РК майбутніх менеджерів в умовах магістратури, яка складається з концептуально-діагностичного; змістового; процесуального та контрольного компонентів.

Грунтуючись на аналізі сучасних парадигм (гуманістичної, культурологічної, знаннєвої), наукових підходів і педагогічних принципів автором теоретично обґрунтовано і розроблено педагогічну технологію формування РК майбутніх менеджерів в умовах магістратури, яка складається з мотиваційно-цільового, когнітивно-орієнтувального, діялісно-операційного та оцінно-корекційного мікроетапів у межах удосконалення вмінь та навичок лінгвістичного, монологічного та діалогічного мовлення. Дана технологія доведена автором до розробки відповідних цілей, змісту, методів, форм та засобів формування РК.

Для з'ясування стану розвиненості риторичної компетентності майбутніх менеджерів проведено педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи) з використанням системи методів (теоретичного аналізу й синтезу наукових джерел, спостереження, опитування, анкетування, тестування, експертної оцінки, моделювання, статистико-математичної обробки даних та ін.).

У ході контрольного етапу педагогічного експерименту Д.С. Ципіною здійснено експериментальну перевірку ефективності розробленої педагогічної технології. Як свідчать отримані дані, у ході експерименту підтверджено наукову гіпотезу щодо ефективності запропонованої педагогічної технології в процесі формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів у процесі магістерської підготовки. Позитивну динаміку показників сформованості РК зафіксовано у магістрантів за всіма критеріями. Наукові результати отримані з використанням комплексу методів дослідження і ґрунтуються на основних категоріях і законах діалектики, теорії пізнання, положеннях системного, компетентнісного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого, гуманістичного та інших підходах; положеннях психологічних теорій діяльності.

Всі одержані автором наукові результати характеризуються науковою новизною та достовірністю. Загальні висновки в дисертації Д. С. Ципіної сформульовано чітко і переконливо. Зазначені підґрунтя зумовлюють достатній рівень обґрунтованості одержаних дисертантом наукових результатів.

4. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні й упровадженні у процес магістерської підготовки майбутніх менеджерів педагогічної технології формування риторичної компетентності. А саме, автором розроблено й апробовано факультативний курс «Риторика професійного спрямування», навчальний посібник «Тренінги з формування риторичної компетентності».

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес чотирьох ВНЗ України. Наведені автором у додатках приклади моделей, алгоритмів роботи з навчальним матеріалом, зразки практичних занять і завдань мають практичну цінність для викладачів, які цілеспрямовано формують і розвивають у майбутніх менеджерів навички риторичної компетентності.

5. Рекомендації стосовно використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення та практичні напрацювання, викладені в дисертації, можуть бути впроваджені у педагогічний процес ВНЗ і використані викладачами під час професійної підготовки майбутніх магістрів з менеджменту при вивченні професійно-орієнтованих навчальних дисциплін.

6. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях

Для розв'язання поставлених завдань автором опрацьовано 274 наукових джерела, з них 34 іноземними мовами. Усі наукові положення, висновки і результати дисертаційного дослідження знайшли повне відображення у змісті 17 публікацій автора: зокрема 7 статей у наукових фахових виданнях, з яких одна у зарубіжному періодичному віданні; 9 публікацій – у матеріалах наукових конференцій, одного навчального посібника.

7. Зауваження щодо змісту дисертації

Разом із високою позитивною оцінкою дисертаційної роботи, слід висловити такі дискусійні положення, зауваження та побажання:

1. У тематиці та змісті дисертаційного дослідження бажано виокремити специфічну сферу діяльності менеджерів, які формують риторичну компетентність. Така сфера діяльності визначена автором за спеціальністю 8.050206 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» (с. 13). Сфера діяльності менеджерів дуже різноманітна (економічна, політична, соціальна тощо), а отже ця обставина визначає певні особливості формування специфічних якостей риторичної компетентності менеджерів конкретної сфери діяльності.

2. У табл. 1.2 (с. 34-35) автором запропонована компонентна структура риторичної компетентності (мотиваційний, концептуально-когнітивний, комунікативно-діяльнісний та рефлексивний компоненти). Вважаємо, що

формуючи структуру компонентного складу риторичної компетентності майбутніх менеджерів, доцільно визначити додатково розвивальний компонент, як здатність фахівця до саморозвитку, самоуправління на основі рефлексивної та комунікативної діяльності. Крім того, у запропонованому тлумаченні поняття «риторична компетентність менеджера» (с. 63) до особистісних якостей бажано додати здатність до саморозвитку.

3. У науковій новизні (с. 9) не зазначено, що автором удосконалено (або уточнено) визначення сутності поняття «риторична компетентність менеджера». Вважаємо, що на основі проведеного аспектного аналізу (підрозділ 1.2) автор заслуговує на включення даного визначення до складу наукових результатів з позицією – «уточнено зміст поняття «риторична компетентність менеджера».

4. У визначенні змісту поняття риторичної компетентності (с. 35) автором не виокремлено у структурі компонентного складу досвід риторичної діяльності як освітній результат та компонент змісту освіти. Хоча автором у тексті дисертації зазначено про важливість цієї складової (с. 28, с. 35, с. 43, с. 58).

5. При побудові структури критеріальних ознак риторичної компетентності майбутніх менеджерів бажано було б співставити їх з характеристиками Національної рамки кваліфікацій (с. 54, 125) і навести пропозиції автора щодо їх інтеграції в систему національних стандартів.

6. Обґрунтовуючи модель формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів (рис. 2.1, с. 90; табл. 2.2, с. 104; рис. 2.3, с. 119), доцільно включити до складу вмінь та навичок магістрантів досвід риторичного впливу на аудиторію не лише лінгвістичними, але й паралінгвістичними та кінетичними засобами. Відповідно до структури критеріїв РК менеджера слід додати критерій риторичних вмінь та навичок здійснення невербального впливу.

7. У запропонованій педагогічній технології формування РК менеджерів (підрозділ 2.5) бажано змістовно відокремити функції педагога та студента в

умовах управління, співуправління та самоуправління навчальною діяльністю. Ці функції мають виходити з цілей навчання на кожному етапі педагогічної технології (табл. 2.2).

8. У процесі експериментальної роботи (підрозділі 3.3), варто було б окреслити коло проблем, з якими стикаються магістранти при виконанні практичних завдань з метою удосконалення дидактичних методів, форм та засобів запропонованої педагогічної технології формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів у процесі магістерської підготовки.

8. Висновки щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота Ципіної Діани Савеліївни «Формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів в умовах магістерської підготовки» є завершеним, самостійним, актуальним дослідженням, а наведені теоретичні узагальнення являють вирішення важливого науково-прикладного завдання – формування риторичної компетентності майбутніх менеджерів у процесі їх фахової підготовки в умовах магістратури.

За науковою новизною, обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю отриманих результатів дана робота відповідає встановленим вимогам до кандидатських дисертацій, а її автор Ципіна Діана Савеліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент,

доктор педагогічних наук,

професор кафедри менеджменту організацій

Харківського національного аграрного
університету ім. В.В.Докучаєва

В. М. Нагаєв
В. М. Нагаєв

12.01.2016 р.

В. М. Комаєва
Н. О. Кіш